

## Araştırma Makalesi (Research Article)

Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2022, 59 (3):513-527

<https://doi.org/10.20289/zfdergi.1021553>

Selda GÖKÇE<sup>1</sup> 

Tülay TİTİZ<sup>2</sup> 

Fatih ÖZDEN<sup>3\*</sup> 

Feruh İŞİN<sup>3</sup> 

<sup>1</sup> Ata Mah. Cumhuriyet Cad. Gökçe Sk.

Ataköy Kasabası Almus, Tokat, Türkiye

<sup>2</sup> Çopurlu Mah. Merkez7 Küme Evleri

Toroslar, Mersin, Türkiye

<sup>3</sup> Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım

Ekonomisi Bölümü, Bornova, İzmir, Türkiye

\* Corresponding author (Sorumlu yazar):

[fatih.ozden@ege.edu.tr](mailto:fatih.ozden@ege.edu.tr)

**Anahtar sözcükler:** Büyükşehir Kanunu, kırsal refah, tarımsal destekleme, tarımsal hizmetler

**Keywords:** Metropolitan Law, rural welfare, agricultural support, agricultural services

# İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kırsal kalkınmaya yönelik hizmet kalitesinin değerlendirilmesi: Bergama ve Ödemiş ilçeleri örneği \*

Evaluation of service quality for rural development of İzmir Metropolitan Municipality: A case study on Bergama and Ödemiş districts

\* Bu makale EÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 2019 yılında kabul edilen LKP-2020-21200 numaralı proje olarak desteklenmiştir.

Received (Alınış): 13.11.2022

Accepted (Kabul Tarihi): 16.05.2022

## ÖZ

**Amaç:** Bu çalışmanın amacı, kırsal mahallelerde yaşayanların, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik destek ve uygulamalarından memnuniyet düzeylerinin belirlenmesidir.

**Materyal ve Yöntem:** Araştırmanın ana materyalini İzmir ilinde Bergama ve Ödemiş ilçelerinde, toplam 84 üreticiyle yapılan yüz yüze anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Verilerin analizinde hizmet kalitesini ölçmekte kullanılan ServQual ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçek bileşenleri faktör analizi yardımıyla alt boyutlara ayrılarak gruplandırılmıştır.

**Araştırma Bulguları:** Bulgular İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin tarıma ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerinin kırsal mahallelerde yaşayanlar tarafından olumlu karşılandığını ancak yeterli bulunmadığını göstermektedir. Faktör analizinden elde edilen alt boyutlar içinde en yüksek ortalamayı "fiziksel özellikler" grubu, en düşük ortalamayı ise "empati" alt boyutu almıştır.

**Sonuç:** Yerel yönetimlerin kırsal mahallelerde tarım ve kırsal kalkınma için yapacakları faaliyetlerde ekonomik, sosyal ve ekolojik önceliklere dayalı orta ve uzun vadeli stratejiler çerçevesinde ilgili aktörlerle işbirliği halinde hareket etmesinin yeni bir kır-kent ilişkisine kapı aralayacağı, kentte ve kırdaki yaşayan insanların refahına olumlu yansıtacağı düşünülmektedir.

## ABSTRACT

**Objective:** The objective of this study was to determine the satisfaction levels of people living in rural neighborhoods about the support and practices of İzmir Metropolitan Municipality for agricultural and rural development.

**Material and Methods:** The main material of the research is the data obtained from the face to face surveys with 84 producers in Bergama and Ödemiş districts of İzmir. ServQual scale was used in the analysis of the data. Scale components were grouped into sub-dimensions by factor analysis.

**Results:** The services of İzmir Metropolitan Municipality for agricultural and rural development are welcomed but found insufficient by the people living in rural neighborhoods. Among the sub-dimensions obtained from the factor analysis, the "physical characteristics" group had the highest average, and the "empathy" sub-dimension had the lowest average.

**Conclusion:** In the activities to be carried out by local governments for agricultural and rural development in rural neighborhoods; acting in cooperation with the relevant actors within the framework of medium and long-term strategies based on economic, social and ecological priorities will open the door to a new rural-urban relationship and will reflect more positively on the welfare of people living in the city and the countryside.

## GİRİŞ

Tarım sektörüne ve kırsal kalkınmaya yönelik verilen destekler ülkelerin ekonomik olarak kalkınmasında ve kır-kent arasındaki gelir farklılıklarının azaltılmasında önem taşımaktadır. Söz konusu destekler merkezi yönetimler tarafından sağlanabildiği gibi 06.12.2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun sonrasında yerel yönetimler tarafından da sağlanmaya başlanmıştır. Türkiye yerel yönetim mevzuatında köklü değişiklikler içeren bu kanunla 14 yeni büyükşehir belediyesi kurulmuş ve Türkiye’de toplam 30 il büyükşehir statüsüne geçmiştir. Bu kanun çerçevesinde 30 büyükşehirin belediye hizmet sınırı tüm il sınırını kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Özden & Olgun, 2017). Yasayla birlikte büyükşehir belediyelerinin bünyesinde bulunan tüm belde belediyeleri kapatılmış, tüm köylerin ve il özel idarelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Sonuç olarak 30 büyükşehirde bulunan 1053 beldenin ve 16.082 köyün tüzel kişilikleri kaldırılarak bu belde ve köyler mahalleye çevrilmiştir (Kalkan, 2018).

Kırsal alanları niteleyen en önemli özelliklerden biri ekonomilerinin tarım sektörü ağırlıklı olmasıdır. Dolayısıyla 2012 yılı sonrasında yerel yönetimlerin birçok belediyeçilik hizmetinin yanı sıra mahalle statüsündeki kırsal alanlara bir takım tarımsal hizmetleri ulaştırması da gündeme gelmiştir. Yasanın 7. maddesinin f bendinde “Büyükşehir ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler” ifadesi yer almaktadır (Resmi Gazete, 2012). Bu kapsamda birçok büyükşehir belediyesi bünyesinde tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik birimler oluşturulmaya ve destekler vermeye başlanmıştır. Birkaç örnek vermek gerekirse; İzmir ve Tekirdağ’da Tarımsal Hizmetler Daire Başkanlığı; Ankara’da Kırsal Hizmetler ve Jeotermal Kaynaklar Daire Başkanlığı; Balıkesir’de, Bursa’da ve Kayseri’de Kırsal Hizmetler Daire Başkanlığı; Samsun’da Kırsal Kalkınma Daire Başkanlığı adı altında birimler kurulmuştur (Türkiye Belediyeler Birliği, 2016). Kırsal kesimde yaşam düzeyinin yükseltilmesi, doğal kaynakların korunması ve gıda güvencesinin sağlanabilmesi için tarımsal yayımla ilgili kurumlarda örgüt içi ve dışı güçlü iletişim mekanizmalarının kurulması, kırsal kesimin ekonomik, ekolojik ve sosyolojik önceliklerinin ve koşullarının dikkate alınması önem taşımaktadır (Boyacı & Yıldız, 2014). Dolayısıyla yasa sonrası yerel yönetimlerin kırsal/tarımsal kalkınma ve tarımsal yayım hizmetlerinin de bir parçası oldukları söylenebilir.

Değişiklik sonrası yasanın kırsal alanlara etkisi üzerine çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Kamu yönetimi bakımından yasa’yı anayasaya uygunluk, ölçek, merkezileşme ve yerelleşme ile hizmette etkinlik ve verimlilik bağlamında ele alan çalışmalar bulunmaktadır (Gözler, 2013; İzci & Turan, 2013; Genç, 2014; Günal vd., 2014; Kara, 2016; Biriciklioğlu & Yalınzoğlu, 2018). Kırsal alanlar üzerine yasanın etkilerini inceleyen çalışmalarda ise konu hem genel düzeyde hem de il ve ilçe örnekleri üzerinden değerlendirilmiştir. Örneğin yasanın kırsal dönüşüme etkilerinin incelendiği bir çalışmada yasa öncesinde belde ve köy nüfusunun toplam nüfus içindeki oranının % 22,7 iken, yasa ile birlikte büyükşehir sınırları içindeki köylerin mahalle statüsüne geçirilmesi sonrası bu oranın % 8,2’ye düştüğü belirtilmekte, ancak yasanın demografik anlamdaki bu değişikliğin çok ötesinde kırsal alanlarda sosyolojik, ekonomik, politik ve çevresel etkilerinin olacağı vurgulanmaktadır (Susta & Gülçubuk, 2016). Yine Büyükşehir Yasası’nın genel düzeyde tarımsal altyapıya olası etkilerinin ele alındığı bir başka çalışmada ise daha önce kırsal alana altyapı hizmetlerinin ulaştırılmasından sorumlu olan il özel idarelerinin yasa ile birlikte kapatılması sonucu, belediyelerin genel belediyeçilik hizmetlerinin yanı sıra tarımsal altyapıya ilişkin hizmetlerin sunumunda da rol almalarının gerekeceği, ancak buna ilişkin hazırlığı bulunmayan yerel yönetimlerin söz konusu hizmetleri kırsal alanlara ulaştırmada sorunlarla karşılaşmalarının muhtemel olduğu belirtilmiş ve il merkezinden uzaklaşıldıkça belediye hizmetlerinden memnuniyetin azaldığı vurgulanmıştır (Ayyıldız vd., 2016).

Büyükşehir Kanunu’nun kırsal alanlara etkisini il ve ilçe düzeyinde inceleyen ve büyük bölümü anketler aracılığıyla alandan toplanan verilere dayanan çalışmalar da dikkati çekmektedir. Yasanın olumlu ve olumsuz etkilerini birincil kaynaklar aracılığıyla inceleyen bu çalışmalarda yol, su, kanalizasyon vb. altyapı hizmetleri ile tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik destek ve projelerin yeterliliği konusunda görüşler belediyeden belediyeye veya bir kırsal mahalleden diğerine değişiklik gösterdiği gibi, memnuniyet düzeyi açısından da farklılaşmaktadır. Çalışmalarda öne çıkan sonuçlar ise; kırsal mahallelerde yaşayanların

yasayla ve yasanın getirdiği yeniliklerle ilgili bilgi düzeylerinin genel olarak yetersiz olduğu, imarda meydana gelen değişikliklerin uzun vadede tarım alanlarını ve tarımsal üretimi olumsuz etkileme riskinin bulunduğu ancak buna karşın arazi değer artışlarının da arazi sahipleri tarafından olumlu karşılanabildiği, hizmetlere erişimde zaman zaman siyasi tercihlerin öne çıkabildiği, tüzel kişiliğin kaldırılması nedeniyle idari ve mali özerkliğin kaybolması, köy taşınmazlarının devrinden kaynaklanan memnuniyetsizlik, yasanın yerelleşmeden çok merkezileşme yönünde kırsal alanlara yansımaları şeklinde özetlenebilir (Çiftçi & Tomar, 2013; Kalpaklıoğlu, 2017; Özalp, 2017; Eriş, 2018; Kalkan, 2018; Susta, 2018).

Bu çalışmada ServQual (Service Quality-Hizmet Kalitesi) ölçeği kullanılarak İzmir Büyükşehir Belediyesi (İBB)'nin kırsal mahallelere yönelik hizmet kalitesi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Literatürde ServQual ölçeği kullanılarak farklı alanlarda yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin bu çalışmalardan birinde üreticilerin tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerine yönelik algıladıkları hizmet kalitesi ve memnuniyet düzeylerinin sosyo-ekonomik özelliklerine göre nasıl değiştiği ortaya konmaktadır (Şimsek, 2019). Bir başka çalışmada ise tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ortakların kooperatiflerin hizmet kalitesinden memnuniyetleri ServQual ölçeği kullanılarak belirlenmiştir (Kınıklı, 2017). Tarımsal faaliyetleri ele alan bu çalışmalar dışında genel düzeyde yerel yönetimlerin vermiş oldukları hizmetin kalitesini ve bu hizmetlere yönelik memnuniyet derecesini ServQual ölçeği ile ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Filiz vd., 2010; İlban & Biçimveren, 2017).

Büyükşehir belediyeleri içerisinde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yasa öncesinde kırsal alanlara yönelik başlatmış olduğu desteklemeler nedeniyle diğer büyükşehir belediyelerinden ayrıldığı söylenebilir. Bu kapsamda İzmir Modeli olarak ifade edilen ve odağına yerelden kalkınma hedefini koyan yaklaşım çerçevesinde tarıma, kırsal kalkınmaya ve örgütlenmeye özel önem verilmektedir. İBB'nin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetleri 2004 yılında çıkan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile başlamıştır. Bu dönemde ilk olarak Tarım, Park ve Bahçeler Daire Başkanlığı adında kurulan bir birim aracılığıyla bu uygulamalar yürütülürken, daha sonra bu birimin adı Tarımsal Hizmetler Daire Başkanlığı olarak değiştirilmiştir (Özden & Olgun, 2017; Tekeli, 2018). Bu daire başkanlığı bünyesinde tarıma ve kırsal kalkınmaya yönelik verilen hizmet ve destekler arasında; organik ve iyi tarım uygulamalarının geliştirilmesine yönelik faaliyetler, tohum, fide, fidan dağıtımı, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğini ve arıcılık faaliyetlerini destekleme, arazi yollarına yönelik altyapı çalışmaları, toprak ve yaprak analizi desteği, tarımsal tahmin ve erken uyarı sistemleri, alternatif ürün destekleri, alet-makine destekleri ve kooperatiflere yapılan destekler bulunmaktadır (Özden & Olgun, 2017).

İBB'nin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik desteklerinin ve bu yöndeki kurumsallaşma çabalarının Büyükşehir Kanunu öncesinde başlaması nedeniyle, 2013 yılı sonrası tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlere bünyesinde yer vermeye başlayan yerel yönetimlere göre bilgi, deneyim ve insan kaynağı açısından avantajlı olduğu düşünülebilir. Yasa kapsamında yerel yönetimler tarafından hayata geçirilen uygulamaların sonuçlarını değerlendirme açısından İBB bu yönüyle de öne çıkmaktadır. Söz konusu avantajlı durumun kırsal alanlara yansımalarının ve bu yerlerde yaşayan insanların verilen hizmetlere ilişkin algı ve düşüncelerinin ne yönde olduğu ise bu çalışmanın temel sorusudur. Çalışmada İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından sağlanan hizmetler ile tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik destek ve uygulamalarının iki ilçe özelinde kırsal mahallelerde yaşayan çiftçiler tarafından nasıl değerlendirildiği ortaya konularak memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

## **MATERYAL ve YÖNTEM**

Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmesi için 2019 yılında kabul edilen ve söz konusu tarihte destekleyen kurum tarafından herhangi bir etik kurul belgesi istenmeyen bu araştırmanın ana materyalini, İzmir ilinde kırsal nüfusun ve tarımsal üretimin yoğunlaştığı Bergama ve Ödemiş ilçelerinde üreticilerle yapılan anketlerden elde edilen birincil kaynaklı veriler oluşturmaktadır. Son yerel seçimlerin 2019 yılında yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda

araştırma bulgularını 2014 yılında yapılan yerel seçimler sonucu görev yapan yerel yönetimin destek ve uygulamalarının sonuçları olarak görmenin uygun olacağı düşünülmektedir. Ayrıca 2014 yerel seçimlerinde Bergama'nın yerel yönetiminin büyükşehir ile aynı şekilde ana muhalefet partisinden, Ödemiş'in yerel yönetiminin ise iktidar partisinden olduğu; 2019 seçimlerinde ise durumun tam tersi şekilde değiştiği de not olarak düşünülmelidir.

Birincil kaynaklı veriler dışında çalışmada konuyla ilgili araştırma, rapor, tez ve makaleler ile İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarım Dairesi'nden elde edilen ikincil kaynaklı verilerden de yararlanılmıştır.

Araştırmanın örnek hacmi, oransal örnekleme yöntemi kullanılarak hesaplanmıştır (Newbold, 2008).

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{px^2} + p(1-p)}$$

n = örnek hacmi,

N = Bergama ve Ödemiş ilçesi üretici sayısı 11400 (kırsal kalkınmaya yönelik tarımsal desteklerden yararlanmamış üretici sayısı 10862 (%95,3) ve yararlanmış üretici sayısı 538 (% 4,7)) (TOB, 2019; İBB, 2019).

$\sigma_{px^2}$  = anakitle varyansı

p= % 5 olarak saptanmıştır (kırsal kalkınmaya yönelik tarımsal desteklerden yararlanmış üretici oranı)

Bu yaklaşımla % 95 güven aralığı, % 5 hata payı ile örnek hacmi 73 olarak hesaplanmıştır. Olanaklar dahilinde, görüşmeyi kabul eden üreticilerle örnek hacmi 84'e çıkarılmıştır. Örnek hacminin kırsal kalkınmaya yönelik tarımsal desteklerden yararlanan ve yararlanmayan üreticiler arasındaki dağılımında ise oransal olarak destek almayan üreticilerin sayısı daha fazla olmasına karşın, çalışmanın amacı çerçevesinde desteklerden yararlanan üreticilerin görüşlerinin belirlenebilmesi ve desteklerden yararlanan ve yararlanmayan üreticiler arasında karşılaştırmaların yapılabilmesi için gayeli örnekleme tercih edilmiştir. Bu kapsamda her iki gruptaki üretici sayısınının 30'un üzerinde ve birbirine yakın olması gözlemlenmiştir. Buna göre toplam destek alan 38, destek almayan 46 üretici ile görüşülmüştür.

Verilerin analizinde basit istatistiksel hesaplamalar kullanılmış, destek alan ve almayan üreticiler arasında farklılık olup olmadığı ise parametrik olmayan testlerle analiz edilmiştir. Katılımcıların kendilerine sunulan ifadeler hakkındaki görüşlerini ölçmek için likert ve hizmet kalitesini ölçmek için ServQual ölçeklerinden yararlanılmıştır. ServQual ölçeğinde ifadeler farklı çalışmalardan yararlanılarak araştırma konusuna uygun hale getirilmiştir (Sipahi vd., 2008; İlban & Biçimveren, 2017; Şimşek, 2019). ServQual ölçeğinde üreticilerin beklentisi aynı zamanda söz konusu hizmete verdikleri önemi ifade etmektedir. Algılar ise üreticilerin önem derecesini belirledikleri hizmet konusunda, belediyenin hizmet kalitesine verdikleri puandır. Ölçekte algı için elde edilen skorlar beklenti skorundan çıkarılarak hizmet kalitesi skoru bulunmaktadır. Skorun pozitif olması ilgili hizmete ilişkin beklentinin üzerinde olduğunu, negatif değer alması ise beklentinin karşılanmadığını ifade etmektedir (Şimşek, 2019). Çalışmada ayrıca ölçek bileşenleri faktör analizi yardımıyla alt boyutlara ayrılarak gruplandırılmıştır. Analizin ön şartlarından birisi olan değişkenler arasında belirli bir oranda korelasyon bulunup bulunmadığı Bartlett testi ile, değişkenler arası korelasyonların faktör analizine uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ile, ölçekte yer alan her bir ifadenin faktör analizine uygunluğu ise Measures of Sampling Adequacy (MSA) testi ile belirlenmiştir.

## ARAŞTIRMA BULGULARI

### Görüşülen üreticilere ve işletmelerine ilişkin genel bilgiler

Araştırmaya katılan üreticilerin demografik özellikleri incelendiğinde yaş ortalaması 50,89, eğitim ortalaması 6,43 yıl, tarımsal üretimdeki deneyimleri 36,07 yıl ve hanehalkı sayısı 4'tür (Çizelge 1).

**Çizelge 1.** Çiftçilere ilişkin genel özellikler (n=84)**Table 1.** General features of farmers

Özellikler	En Küçük	En Büyük	Ortalama	Std. Sapma
Yaş	23	72	50,89	11,26
Eğitim	3	16	6,43	2,47
Tarımsal Deneyim	7	60	36,07	13,86
Hanehalkı Sayısı	1	12	3,96	1,82

Araştırma kapsamında soruları yanıtlayan üreticilerin %94' ü erkek ve %6'sı kadındır. Üreticilerin % 81 gibi büyük bir bölümünün tarım dışında herhangi bir gelir kaynağı bulunmamaktadır. Ayrıca üreticilerin %60,7' si ziraat odasına kayıtlıdır ve %44' ünün en az bir kooperatife ortaklığı bulunmaktadır (Çizelge 2).

**Çizelge 2.** Çiftçilerin cinsiyet, örgütlülük ve sosyal güvence durumları**Table 2.** Gender, organization and social security status of the farmers

Özellikler	Sayı	Oran (%)
Cinsiyet	Erkek	79
	Kadın	5
	Toplam	84
Tarım Dışı Gelir Durumu	Evet	3
	Hayır	68
	Cevap vermeyen	13
	Toplam	84
Ziraat Odasına Kayıt Durumu	Evet	51
	Hayır	33
	Toplam	84
Kooperatif Ortaklığı	Evet	37
	Hayır	47
	Toplam	84

Araştırmaya katılan üreticilerin kendi ifade ettikleri değer üzerinden hesaplanan yıllık ortalama geliri 64 621,62 TL, ortalama tarımsal geliri 56 472,97 TL'dir. Toplam gelirlerin % 87,3'ünü tarımsal gelir oluşturmaktadır. 84 üreticiden 38'i İBB'nin fide-fidan veya küçükbaş hayvancılık desteklerinden yararlanmışlardır. Belediye desteklerinden yararlanmayanların yararlananlara oranla ortalama tarımsal geliri % 54, toplam geliri ise % 76 daha fazla olmasına karşın iki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir (Çizelge 3).

**Çizelge 3.** Görüşülen çiftçilerin yıllık ortalama gelirleri**Table 3.** Annual average income of the farmers

Gelir Durumu	Tarım Geliri (TL)	Toplam Gelir (TL)
Belediye Desteklerinden Yararlananlar	Ortalama	42 967,74
	n=38	31
	Std. Sapma	35035,68
Belediye Desteklerinden Yararlanmayanlar	Ortalama	66 209,30
	n=46	43
	Std. Sapma	109276,74
GENEL*	Ortalama	56 472,97
	Toplam n=84	74
	Std. Sapma	86649,54
Mann-Whitney U **	636,000 (p=0,693)	595,000 (p=0,399)

\* Destek alan 7, destek almayan 3 üretici soruya cevap vermemiştir. \*\* p<0,05 ise anlamlı

Üreticilerin ortalama olarak işledikleri arazi büyüklüğü 48,94 dekadır (daa). İşlenen arazinin %64,22'sini mülk arazi, %0,65'ini ortak arazi, %35,1'ini kira arazi oluşturmaktadır. İBB desteklerinden yararlanan üreticilerin ortalama işlenen arazi genişliği 35 daa iken, destekten yararlanmayan üreticilerin 61,5 daa'dır. Ayrıca belediye desteklerinden yararlanmayan üreticilerin işledikleri arazinin %44'ü kiralıktır ve ortalama genişliği 26,8 daa'dır. Destekten yararlanan üreticilerin ortalama kiralık arazi genişliği ise 6,5 daa'dır (Çizelge 4).

Ortalama işlenen arazi ve ortalama kiralık arazi bakımından desteklerden yararlanan ve yararlanmayan üreticiler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır (Çizelge 4). Buna göre İBB'nin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik desteklerinden yararlanan üreticiler yararlanmayanlara göre daha az genişlikte arazi işlemekte ve/veya işlemek için kiralamaktadır.

**Çizelge 4.** Çiftçilerin işledikleri arazi ve mülkiyet durumu

**Table 4.** Land and property status of the farmers

Değişkenler		İşlenen Arazi (daa)	Mülk Arazi (daa)	Ortak Arazi (daa)	Kira Arazi(daa)
Belediye Desteklerinden Yararlananlar	Ortalama n=38 Std. Sapma	35,00 38 41,749	28,51 38 27,198	,00 38 ,000	6,49 38 23,000
Belediye Desteklerinden Yararlanmayanlar	Ortalama n=46 Std. Sapma	61,51 41 69,097	34,07 41 38,229	,61 41 3,904	26,83 41 47,009
GENEL*	Ortalama	48,94	31,44	,32	17,18
	Toplam n=84	79	79	79	79
	Std. Sapma	58,929	33,359	2,831	38,72
Mann-Whitney U		571,50 p= 0,061***	748,00 p= 0,916	740,00 p=0,342	498,00 p= 0,001**

\* Destek almayan 5 üretici soruya cevap vermemiştir.

\*\*p<0,05 ise anlamlı \*\*\* p<0,10 ise anlamlı

Üreticilerin tarımsal faaliyetleri incelendiğinde %56,3' ünün sadece bitkisel üretim, %13,8'inin sadece hayvansal üretim, %30'unun ise hayvansal ve bitkisel üretimi birlikte yaptıkları görülmektedir (Çizelge 5).

**Çizelge 5.** İşletme tipleri

**Table 5.** Farms typology

Üretim Tarzı	Destekten Yararlananlar		Destekten Yararlanmayanlar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sadece Bitkisel	18	47,4	27	64,3	45	56,3
Sadece Hayvansal Üretim	7	18,4	4	9,5	11	13,8
Bitkisel ve Hayvansal üretim	13	34,2	11	26,2	24	30,0
Toplam*	38	100,0	42	100,0	80	100,0

\*Destek almayan 4 kişi soruya cevap vermemiştir.

### Statü değişikliği sonrası verilen hizmetlere ilişkin görüşler

Büyükşehir Kanunu sonrası yerel yönetimler tarafından sağlanmaya başlanan içme suyu temini, kanalizasyon hizmetleri, imar düzenlenmesi ve ruhsatlandırma, park-bahçe düzenlemesi ve temizlik hizmetleri gibi başlıklarda üreticilere yasa sonrası yaşanan statü değişikliğinin etkisinin ne yönde olduğu sorulmuştur. Ankete katılanların çoğunluğu temizlik hizmetleri dışındaki diğer hizmetler açısından geçmişe göre olumlu veya olumsuz yönde bir değişiklik olmadığını bildirmiştir. Temizlik hizmetleri açısından üreticilerin % 46,4'ü değişikliğin olumlu etkisi olduğunu, % 33,3'ü ise herhangi bir etkisi olmadığını ifade etmiştir (Çizelge 6).

**Çizelge 6.** Değişikliğin altyapı hizmetleri açısından etkisine ilişkin düşünceler**Table 6.** Thoughts on the impact of the change in terms of infrastructures services

Altyapı Hizmetleri Açısından Değerlendirme	Destek Alan	Destek Almayan	Toplam		
			Sayı	Oran (%)	
İçme suyuna etkisi	Olumlu	13	5	18	21,4
	Olumsuz	1	4	5	6,0
	Etkisi olmadı	23	33	56	66,7
	Fikrim yok	1	4	5	6,0
	Toplam	38	46	84	100,0
Kanalizasyon hizmetlerine etkisi	Olumlu	7	4	11	13,1
	Olumsuz	2	3	5	6,0
	Etkisi olmadı	28	38	66	78,6
	Fikrim yok	1	1	2	2,4
	Toplam	38	46	84	100,0
Temizlik hizmetlerine etkisi	Olumlu	17	22	39	46,4
	Olumsuz	2	3	5	6,0
	Etkisi olmadı	14	14	28	33,3
	Fikrim yok	5	7	12	14,3
	Toplam	38	46	84	100,0
İmar-Ruhsat işlerine etkisi	Olumlu	4	4	8	9,5
	Olumsuz	4	6	10	11,9
	Etkisi olmadı	28	31	59	70,2
	Fikrim yok	2	5	7	8,3
	Toplam	38	46	84	100,0
Park-bahçe düzenlemesi hizmetlerine etkisi	Olumlu	4	3	7	8,3
	Olumsuz	0	4	4	4,8
	Etkisi olmadı	33	34	67	79,8
	Fikrim yok	1	5	6	7,1
	Toplam	38	44	84	100,0

Mahalle ile İzmir arasında ve mahalle ile ilçe arasındaki ulaşım hizmetlerine etkisi açısından ankete katılanların sırasıyla % 58,3'ü ve % 65,5'i statü değişikliğinin herhangi bir etkisi olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca değişikliğin arazi yollarına etkisi bakımından üreticilerin % 50'si "etkisi olmadı" şeklinde cevap vermiştir. Ulaşım hizmetleri konusunda İBB desteğinden yararlananlar destek almayanlara göre daha olumlu görüşe sahip olmakla birlikte genel eğilim gruplar açısından benzerlik göstermektedir (Çizelge 7).

**Çizelge 7.** Değişikliğin ulaşım hizmetleri açısından etkisine ilişkin düşünceler**Table 7.** Thoughts on the impact of the change in terms of transport services

Ulaşım Hizmetleri Açısından Değerlendirme	Destek Alan	Destek Almayan	Toplam		
			Sayı	Oran (%)	
Mahalle-İzmir ulaşımına etkisi	Olumlu	13	10	23	27,4
	Olumsuz	0	3	3	3,6
	Etkisi olmadı	19	30	49	58,3
	Fikrim yok	6	3	9	10,7
	Toplam	38	46	84	100,0
Mahalle-ilçe ulaşımına Etkisi	Olumlu	10	10	20	23,8
	Olumsuz	1	4	5	6,0
	Etkisi olmadı	25	30	55	65,5
	Fikrim yok	2	2	4	4,8
	Toplam	38	46	84	100,0
Arazi yolları açısından etkisi	Olumlu	18	11	29	34,5
	Olumsuz	2	4	6	7,1
	Etkisi olmadı	15	27	42	50,0
	Fikrim yok	3	4	7	8,3
	Toplam	38	46	84	100,0

Mahalle statüsüne geçmenin üreticilerin hem kendilerinin hem de yaşadıkları kırsal mahallenin tarımsal üretimine ne yönde etki ettiği sorusuna üreticilerin % 86,9'u kendi tarımsal üretimleri bakımından, % 85,7'si ise yaşadıkları kırsal mahalle açısından "etkisi olmadı" şeklinde cevap vermiştir (Çizelge 8).

**Çizelge 8.** Değişikliğin tarımsal üretime etkisine ilişkin düşünceler

**Table 8.** Thoughts on the impact of the change on agricultural production

Etki Durumu	Destek Alan	Destek Almayan	Toplam		
			Sayı	Oran (%)	
Kendi tarımsal üretimine etkisi	Olumlu	2	1	3	3,6
	Olumsuz	0	4	4	4,8
	Etkisi olmadı	35	38	73	86,9
	Fikrim yok	1	3	4	4,8
	Toplam	38	46	84	100,0
Kırsal mahallenin tarımsal üretimine katkısı	Olumlu	3	3	6	7,1
	Olumsuz	1	3	4	4,8
	Etkisi olmadı	33	39	72	85,7
	Fikrim yok	1	1	2	2,4
	Toplam	38	46	84	100,0

Köylerin mahalle statüsüne geçirilmesi ve verilen hizmetlere ilişkin üretici görüşleri likert ölçeği ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda en düşük ölçek ortalaması 1,73 ile "köylerin mahalleye dönüştürülmesi doğru bir karardır" ifadesine verilmiştir. Bunu sırasıyla 2,00 ortalamayla "mahalle olduktan sonra arazilerimiz değerlendirildi"; 2,04 ortalamayla "köylerin mahalleye dönüştürülmesi tarım alanları ve meraların amaç dışı kullanımı yönünden bir tehlike içermemektedir"; 2,11 ortalamayla "köyler mahalleye dönüştükten sonra hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşma imkânları artmıştır"; 2,48 ortalamayla "Büyükşehir Belediyesinin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerini yeterli buluyorum" ifadeleri takip etmektedir (Çizelge 9). Bu ölçek ortalamaları ankete katılanların söz konusu önermelere katılmadıklarını ifade etmektedir.

En yüksek ölçek ortalamasına ise 3,35 ile "Büyükşehir Belediyesi tarafsız bir şekilde tüm ilçe ve mahallelere hizmet götürmektedir" ifadesi sahiptir. Ölçek ortalaması olarak bu ifadeyi 3,21 ile "Büyükşehir Belediyesinin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerini olumlu buluyorum" ve 2,73 ile "Büyükşehir Belediyesi mahallemize yeterli hizmeti sağlamaktadır" ifadeleri izlemektedir. Ölçekte yer alan ifadeler verilen en yüksek ortalamaların "kararsızım" seçeneğine yakın olduğu görülmektedir (Çizelge 9).

İBB'nin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerinin olumlu bulunması ile yeterli bulunması ifadeleri arasında yapılan t testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Buna göre katılımcılar hizmetleri olumlu karşılama konusunda "kararsızım" seçeneğine yakınken, hizmetlerin yeterliliğine ilişkin önermeye "katılmıyorum" ifadesine yakın cevap vermiştir. Ayrıca "Büyükşehir Belediyesinin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerini olumlu buluyorum" ifadesine verilen cevaplarda destek alanlarla almayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (Çizelge 9).

Bu bulgular özellikle İBB'nin desteklerinden yararlanan çiftçilerin destekleri görece daha olumlu bulduklarını ancak yeterli görmediklerini göstermektedir. "Büyükşehir Belediyesi tarafsız bir şekilde tüm ilçe ve mahallelere hizmet götürmektedir" ifadesi için verilen cevaplarda da destek alanlar ve almayanlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Buna göre destekten yararlanan çiftçiler yararlanmayanlara göre İBB'nin ilçe ve kırsal mahalle ayrımı yapmadan tarafsız bir şekilde hizmet götürdüğü görüşünü daha fazla oranda desteklemektedir (Çizelge 9).



**Çizelge 9.** Köylerin mahalle statüsüne geçirilmesi ve verilen hizmetlere ilişkin görüşleri (n=84)**Table 9.** Opinions on transferring villages to neighborhood status and services provided (n=84)

İfadeler	Genel	Destek Alan	Destek Almayan	Mann-Whitney U
1)Hiç katılmıyorum 2)Katılmıyorum 3) Kararsızım 4) Katılıyorum 5) Tamamen katılıyorum				
Köylerin mahalleye dönüştürülmesi doğru bir karardır	1,73	1,87	1,61	857,500 p=0,858
Mahalle olduktan sonra arazilerimiz değerlendi.	2,00	2,00	2,00	828,500 p=0,639
Köylerin mahalleye dönüştürülmesi tarım alanları ve meraların amaç dışı kullanımı yönünden bir tehlike içermemektedir.	2,04	1,97	2,09	797,500 p=0,461
Köyler mahalleye dönüştükten sonra hizmetlere ve yetkili mercilere ulaşma imkanları artmıştır	2,11	2,13	2,09	868,000 p=0,954
Büyükşehir Belediyesinin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerini yeterli buluyorum*	2,48	2,63	2,35	705,000 p= 0,115
Büyükşehir Belediyesi mahallemize yeterli hizmeti sağlamaktadır.	2,73	2,84	2,63	768,500 p=0,329
Büyükşehir Belediyesinin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerini olumlu buluyorum*	3,21	3,50	2,98	694,500 p=0,091**
Büyükşehir Belediyesi tarafsız bir şekilde tüm ilçe ve mahallelere hizmet götürmektedir.	3,35	3,58	3,15	698,000 p= 0,095**

\* p&lt;0,01 ise anlamlı (t=6,282 p=0,000)

\* \*p&lt;0,10 ise anlamlı

Çalışma kapsamında çeşitli ifadeler aracılığıyla destek alan çiftçilerin desteklerle ilgili görüşleri alınmıştır. Çiftçiler “desteklerden yararlanırken herhangi bir sorunla karşılaşmadım” ve “destekten yararlandıktan sonra kendime olan güvenim arttı” ifadelerine sırasıyla 4,37 ve 3,79 ölçek ortalamasıyla “katılıyorum” şeklinde cevap vermiştir. Buna karşılık “kendilerini güçlü ve özgür hissettiklerine”, “desteklerin tarımsal gelirlerini artırdığına”, “desteklerin isteklerini karşıladığına”, “yararlanılan desteğin işletmelerine uygun ve yeterli olduğuna”, “desteklerin üretimlerini önemli oranda artırdığına”, “destek sonrası belediyenin yardımlarına devam ettiğine” ve “destekleme sonuçlarının belediye tarafından düzenli olarak takip edildiğine” yönelik ifadeler ise “kararsızım” seçeneğine yakın yanıtlar vermişlerdir (Çizelge 10).

**Çizelge 10.** Belediye desteklerinden yararlananların desteğe yönelik görüşleri**Table 10.** Opinions of the beneficiaries about the Municipality supports

İfadeler	Cevap Veren	Ortalama
1) Hiç katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Kararsızım 4) Katılıyorum 5) Tamamen katılıyorum		
Belediye tarafından verilen desteklerden yararlanırken herhangi bir sorunla karşılaşmadım.	38	4,37
Belediye tarafından verilen destekten yararlandıktan sonra kendime olan güvenim arttı	38	3,79
Belediye tarafından verilen destek sonrası kendimi ekonomik olarak daha güçlü ve özgür hissediyorum.	38	3,45
Yararlandığım destek sayesinde tarımsal gelirim arttırdım.	38	3,42
Belediye tarafından verilen destekler isteklerimizi karşılıyor.	18	3,39
Yararlandığım desteğin işletmeme uygun ve yeterli olduğunu düşünüyorum.	37	3,32
Belediye tarafından verilen destek veya destekler sayesinde üretimimde önemli bir artış oldu	38	3,16
Belediye destek sonrasında da yardımlarına devam ediyor.	38	2,71
Belediye verilen desteklerin sonuçlarını düzenli olarak takip ediyor.	38	2,58

İzmir Büyükşehir Belediyesi tarımsal hizmetlerine yönelik beklenti ve algılar ServQual ölçeği ile ortaya konmuştur. Üreticilerin hizmet konusunun önemine dair önermelere “tamamen katılıyorum” cevabı vermeleri hizmet beklentilerinin en üst düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu nedenle algı ve beklenti arasındaki farkı ifade eden hizmet kalitesi skorları tüm önermelerde negatif işaretli çıkmıştır. Algı ile beklenti arasında en büyük fark “Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler hizmetlerini en hızlı şekilde verirler” ifadesinde

ortaya çıkarken; en düşük fark ise “Belediyenin tarımsal hizmetler için görevli personeli kılık kıyafetine ve kişisel temizliklerine dikkat etmektedir” ifadesinde oluşmuştur. Yapılan t testi sonuçlarına ( $p=0,00$ ) göre ölçekte bulunan tüm ifadeler için beklenti ile algı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Önermelere verilen algıya yönelik cevaplar incelendiğinde “Belediyelerden aldığımız tarımsal hizmetlere ilişkin işlemlere güven duyarım” ve “Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişilerin davranışları üreticilerde güven duygusu uyandırır” önermelerine verilen cevaplarda İBB’den destek alan ve almayan üreticiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu tespit edilmiştir. Buna göre destek alanların hizmet kalitesine yönelik memnuniyet algıları almayanlara göre daha yüksektir (Çizelge 11).

**Çizelge 11.** Üreticilerin tarımsal hizmetlere yönelik beklenti ve algıları (ServQual) (n=84)

**Table 11.** Expectations and perceptions of producers towards agricultural services

No	ÖNERMELER 1) Hiç katılmıyorum 2) Katılmıyorum 3) Kararsızım 4) Katılıyorum 5) Tamamen katılıyorum	Konunun Önemi / Beklenti	İBB'nin Performansı/Algı		
			Genel*	Destek Alanlar*	Destek Almayanlar*
1	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler hizmetlerini en hızlı şekilde verirler.	5,00	2,68 (-2,32)	2,71 (-2,29)	2,65 (-2,35)
2	Belediye üreticilerin tarımsal üretim veya hizmetlerle ilgili yaşadıkları sorunları zamanında çözer.	5,00	2,71 (-2,29)	2,74 (-2,26)	2,70 (-2,30)
3	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticilerin neye ihtiyaç duyduklarını anlarlar.	5,00	2,74 (-2,26)	2,63 (-2,37)	2,83 (-2,17)
4	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticilerin çıkarlarını korurlar.	5,00	2,79 (-2,21)	2,74 (-2,26)	2,83 (-2,17)
5	Belediyeler tarımsal hizmetlere yönelik kaynaklarını etkin ve yerinde kullanırlar.	5,00	2,88 (-2,12)	2,87 (-2,13)	2,89 (-2,11)
6	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticiler için uygun dönemlerde ve zamanlarda hizmetlerini verirler.	5,00	2,93 (-2,07)	2,84 (-2,16)	3,00 (-2,00)
7	Belediye tarımsal hizmetlerle ilgili konularda üreticilere yardım etmeye isteklidir.	5,00	3,17 (-1,83)	3,34 (-1,66)	3,02 (-1,98)
8	Belediye tarımsal üretim ve hizmetlerle ilgili bir sorun yaşandığında bu sorunu çözmek için gerekli ilgiyi gösterir.	5,00	3,18 (-1,82)	3,29 (-1,71)	3,09 (-1,91)
9	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler her zaman yardıma hazır ve isteklidirler.	5,00	3,19 (-1,81)	3,29 (-1,71)	3,11 (-1,89)
10	Belediye tarımsal hizmetlerle ilgili vermiş olduğu sözü yerine getirir.	5,00	3,23 (-1,77)	3,37 (-1,63)	3,11 (-1,89)
11	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler bireysel olarak üreticilerle ilgilenirler.	5,00	3,23 (-1,77)	3,24 (-1,76)	3,22 (-1,78)
12	Belediye tarımsal hizmetler bakımından modern donanıma sahiptir.	5,00	3,25 (-1,75)	3,42 (-1,58)	3,11 (-1,89)
13	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişilerin davranışları üreticilerde güven duygusu uyandırır.***	5,00	3,54 (-1,46)	3,74 (-1,26)	3,37 (-1,63)
14	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticilerin sorularını yanıtsız bırakmazlar.	5,00	3,57 (-1,43)	3,76 (-1,24)	3,41 (-1,59)
15	Belediyenin yaptığı tarımsal hizmetlerle ilgili duyuru, broşür, kitapçık gibi malzemeler görsel olarak çekicidir.	5,00	3,65 (-1,35)	3,82 (-1,18)	3,52 (-1,48)
16	Belediyelerden aldığımız tarımsal hizmetlere ilişkin işlemlere güven duyarım.**	5,00	3,67 (-1,33)	3,84 (-1,16)	3,52 (-1,48)
17	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticiye karşı saygılıdır.	5,00	4,05 (-0,95)	4,11 (-0,89)	4,00 (-1,00)
18	Belediyenin tarımsal hizmetler için görevli personeli kılık kıyafetine ve kişisel temizliklerine dikkat etmektedir.	5,00	4,30 (-0,70)	4,42 (-0,58)	4,20 (-0,80)

Not: Parantez içindeki değerler hizmet kalitesi skorunu ifade etmektedir.

\*beklenti ve algı arasındaki fark 0,05 düzeyinde tüm ifadeler için anlamlı

\*\* destek alanlar ve almayanlar arasında  $p<0,05$  ise anlamlı ( $p= 0,03$ ), \*\*\*\*  $p<0,10$  ise anlamlı ( $p= 0,07$ )

Araştırma kapsamında ServQual ölçeğinden yararlanılarak faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde KMO (Kaiser-Meyer-Olin) testi, soru grubunun genel olarak faktör analizine uygunluğunu

ölçerken, MSA (Measures of Sampling Adequacy) değeri tek tek her bir sorunun faktör analizi için uygunluğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda verilerin analize uygun hale getirilebilmesi için Çizelge 11'deki 5-9 ve 12 no'lu ifadeler çıkarılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre Bartlett testinin p değerinin 0,05'in altında olduğu; 0 ile 1 arasında değişen ve 1'e yaklaştıkça faktör analizine uygunluk derecesi artan KMO test sonucunun ise 0,811 ile çok iyi kategorisine giren (Sipahi vd., 2008) bir uyum gösterdiği görülmektedir (Çizelge 12).

**Çizelge 12.** KMO ve Bartlett's Test

**Table 12.** KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		<b>0,811</b>
	Approx. Chi-Square	965,906
Bartlett's Test of Sphericity	df	153
	Sig.	<b>0,000</b>

Literatürde ServQual ölçeğinin bileşenleri fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, duyarlılık, güven, yetkinlik ve empati gibi gruplar altında ifade edilmektedir (Sipahi vd., 2008; Kınıklı, 2017; Şimşek, 2019). Yapılan faktör analizinde ise ölçeği oluşturan önermeler; fiziksel özellikler, güvenilirlik/duyarlılık, empati ve güven olmak üzere 4 alt boyut altında toplanmıştır. Alt boyutların birincisi toplam varyansın % 23,407'sini, ikincisi % 20,762'sini, üçüncüsü %16,874'ünü ve dördüncüsü % 11,257'sini açıklamaktadır. Dört boyut birlikte toplam varyansın % 72,299'unu açıklamaktadır. Ayrıca yapılan güvenilirlik testinde Cronbach's Alfa değeri, güvenilirlik sınırı olarak kabul edilen 0,7'nin üzerinde 0,896 olarak çıkmıştır (Çizelge 13).

**Çizelge 13.** Faktör analizi sonuçları

**Table 13.** Factor analysis results

Bileşen	Başlangıç Öz Değerleri			Toplam Faktör Yükleri		
	Toplam	Açıklanan Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Açıklanan Varyans %	Kümülatif %
1	6,258	41,718	41,718	3,511	23,407	23,407
2	1,805	12,035	53,753	3,114	20,762	44,168
3	1,488	9,918	63,671	2,531	16,874	61,042
4	1,294	8,628	72,299	1,689	11,257	72,299
5	0,797	5,312	77,611			
6	0,672	4,478	82,088			
7	0,650	4,332	86,421			
8	0,491	3,273	89,694			
9	0,419	2,796	92,490			
10	0,332	2,215	94,705			
11	0,247	1,649	96,354			
12	0,201	1,341	97,695			
13	0,146	0,971	98,665			
14	0,115	0,770	99,435			
15	0,085	0,565	100,000			
Cronbach's Alfa				0,896		

Üreticilerin hizmet algıları faktör grupları üzerinden değerlendirildiğinde en büyük skoru 3,99 ile fiziksel özellikler almıştır. Bu faktör grubunda İBB'nin tarımsal hizmetlerle ilgili duyuru, broşür, kitapçık gibi malzemelerin görsel olarak dikkat çekici olması ve tarımsal hizmetlerde görevli personelin kılık kıyafetine ve temizliğine dikkat etmesi yer almaktadır. Faktör grupları içinde en düşük skoru ise 2,92 ile empati almıştır.

Empati grubu tarımsal hizmetlerdeki personelin üreticilerin neye ihtiyaç duyduklarını anlamaları, üreticiler için uygun dönem ve zamanda hizmet vermeleri, üreticilerle bireysel olarak ilgilenmeleri ve üreticilerin çıkarlarını korumaları gibi özellikleri içermektedir. Faktör grupları arasında ikinci sırada 3,72'lik skorla güven, üçüncü sırada ise 3,00 skor düzeyiyle güvenilirlik/duyarlılık grubu yer almaktadır (Çizelge 14).

İBB'nin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik desteklerinden yararlananlar ve yararlanmayanlar arasındaki ortalamalar dikkate alındığında tüm faktör gruplarında destek alanların hizmet algısı skorlarının almayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun desteklerden yararlananların bu konuda hizmet veren ekip ile yakın ilişkili olmalarından kaynaklandığı ifade edilebilir. İstatistiksel olarak değerlendirildiğinde ise faktör gruplarından sadece güven alt boyutu için aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 14). Sonuç olarak İBB'nin tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik destekleri konusunda desteklerden yararlananlar ve yararlanmayanların fiziksel özellikler, güvenilirlik ve empati boyutlarında hizmet algılarının istatistiksel olarak farklı olmaması, hizmeti götüren ekiplerin tüm üreticilere aynı mesafede olduğunu göstermektedir şeklinde değerlendirilebilir. Diğer taraftan birebir ilişkinin gerçekleştiği destek alanlar açısından güven algısının yüksek olması da beklenen bir durumdur.

**Çizelge 14.** Faktör grupları ve algı ortalamaları

**Table 14.** Factor groups and perception averages

Gruplar	Bileşenler	ServQual Algı Ortalaması			Mann-Whitney U
		Genel	Destek Alanlar	Destek Almayanlar	
<b>Fiziksel Özellikler</b>	Belediyenin yaptığı tarımsal hizmetlerle ilgili duyuru, broşür, kitapçık gibi malzemeler görsel olarak çekicidir.	3,99	4,12	3,86	732,000 p=0,192
	Belediyenin tarımsal hizmetler için görevli personeli kılık kıyafetine ve kişisel temizliklerine dikkat etmektedir.				
<b>Güven</b>	Belediyelerden aldığımız tarımsal hizmetlere ilişkin işlemlere güven duyarım.	3,72	3,86	3,58	672,500 p=0,068*
	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişilerin davranışları üreticilerde güven duygusu uyandırır.				
	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticiye karşı saygılıdır.				
<b>Güvenilirlik/Duyarlılık</b>	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticilerin sorularını yanıtız bırakmazlar.	3,00	3,09	2,91	790,500 p=0,451
	Belediye tarımsal üretim ve hizmetlerle ilgili bir sorun yaşandığında bu sorunu çözmek için gerekli ilgiyi gösterir.				
	Belediye tarımsal hizmetlerle ilgili konularda üreticilere yardım etmeye isteklidir.				
<b>Empati</b>	Belediye üreticilerin tarımsal üretim veya hizmetlerle ilgili yaşadıkları sorunları zamanında çözer.	2,92	2,86	2,97	815,500 p=0,597
	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler hizmetlerini en hızlı şekilde verirler.				
	Belediye tarımsal hizmetlerle ilgili vermiş olduğu sözü yerine getirir.				
	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticilerin neye ihtiyaç duyduklarını anlarlar.				
	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticiler için uygun dönemlerde ve zamanlarda hizmetlerini verirler.				
	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler bireysel olarak üreticilerle ilgilenirler.				
	Belediyelerde tarımsal hizmetleri veren kişiler üreticilerin çıkarlarını korurlar.				

\*p<0,10 ise anlamlı

## TARTIŞMA ve SONUÇ

Büyükşehir Kanunu hem merkezi hem de yerel yönetimler düzeyinde önemli değişikliklere neden olmuştur. Yıllardır sürdürülen ve daha çok merkezîyetçi bir anlayışı odağına alan idari sisteme karşılık bu kanunla âdem-i merkezîyetçi bir yapının kurulması öngörülmüştür. Ancak yasanın kırsal alanlara yansımalarına bakıldığında, daha önce sahip oldukları tüzel kişilikleri sayesinde daha fazla yerinden yönetime konu olan köyler, yasa sonrasında karar alma ve alınan kararların yaşama geçirilmesi açısından belediyelere bağlı hale gelmişlerdir.

Araştırma kapsamında ele alınan üreticilere verilen hizmete yönelik algı ile hizmet beklentisi arasında en büyük fark “Belediyede tarımsal hizmetleri veren kişiler hizmetlerini en hızlı şekilde verirler” ifadesinde oluşmuştur. Daha önce de ifade edildiği gibi köylerin tüzel kişiliklerini korudukları dönemde bir takım hizmetlere doğrudan ve daha hızlı erişimleri mümkünken, âdem-i merkezîyetçilik başka bir deyişle yerelleşme iddiasıyla yürürlüğe sokulan Büyükşehir Kanunu sonrasında yerel yönetimlerin insan, bilgi, deneyim ve fiziki altyapı olanakları açısından karşılaştıkları sorunlar üreticilerin bu hizmetlere ulaşımını yavaşlatmıştır. Bu yönüyle yasanın kırsal alanlar için daha çok yeni bir merkezileşme getirdiği söylenebilir. Nitekim araştırma bulguları da katılımcıların, köylerin mahalleye dönüşmesini ve tüzel kişiliklerinin kaldırılmasını doğru bulmadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuç daha önce konuyla ilgili yapılan farklı çalışmalarla da uyumludur (Kalpaklıoğlu, 2017; Eriş, 2018; Susta, 2018).

Büyükşehir Kanunu yerel yönetimlerin diğer hizmet alanları dışında tarıma yönelik yatırım ve desteklemelerinin önünü açmıştır. Ancak yerel yönetimlerin yapmış oldukları uygulamaların ne derece karşılığını bulduğu ve tüm bu çabaların kırsal alanlarda yaşayan insanlar tarafından nasıl algılandığı da önemli bir soru olarak gündeme gelmiştir. Araştırmada İzmir Büyükşehir Belediyesi özelinde bu sorulara yanıt aranmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular İBB'nin tarıma ve kırsal kalkınmaya yönelik hizmetlerinin desteklerden yararlananlar başta olmak üzere kırsal mahallelerde yaşayanlar tarafından görece olumlu karşılandığını ancak yeterli bulunmadığını göstermektedir. İBB tarafından tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik desteklerin görece gelir düzeyi düşük ve daha az arazi genişliğine sahip üreticilere yönlendirilmesi sosyal yönden olumlu bir durumdur. Destekten yararlanan üreticiler destekler sayesinde kendilerine olan güvenlerinin arttığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte üreticilerin verilen destekler sonrası İBB tarafından takibinin yapılması konusundaki olumsuz görüşleri, bu desteklerin önceden belirlenmiş hedeflere ulaşmak için birer politika aracı olmaktan çok sosyal yardım aracı olarak gündeme geldiğini göstermektedir.

Büyükşehir Yasası sonra gündeme gelen ve eleştiri konusu olan konulardan birisi de yasanın tarım arazilerinin amaç dışı kullanımının önünü açacağı ve tarım arazilerinin değerlendirileceği yönünde olmuştur. Daha önce Antalya ili için yapılan bir çalışmada kırsalda yaşayanların büyük çoğunluğunun uzun vadede yasanın tarıma olumsuz etkileri olacağı ancak buna karşın tarım arazilerinin değer kazanacağı düşüncesinde oldukları ortaya konmuştur (Özalp, 2017). Susta (2018) tarafından yapılan çalışmada da muhtarların, köylerinin mahalleye dönüşmesinin tarım alanlarının ve meralarının amaç dışı kullanımı yönünde tehlike arz ettiği düşüncesine yakın oldukları tespit edilmiştir. Yasanın çıkışı üzerinden henüz uzun vade olarak nitelenebilecek bir süre geçmemiş olmasına karşın orta vadeli bir çıkarım olarak, bu çalışmaya katılan üreticiler Büyükşehir Yasası'nın kendilerinin veya mahallelerinin tarımsal üretimine olumlu veya olumsuz bir etkisinin olmadığını ve yasa sonrasında tarım arazilerinin değerinde bir artış yaşanmadığını belirtmişler ancak yasanın tarım ve mera alanlarının amaç dışı kullanımı açısından tehdit yarattığını ifade etmişlerdir.

ServQual ölçeği üzerinden yapılan faktör analizinden elde edilen alt boyutlar içinde en yüksek ortalamayı “fiziksel özellikler” grubu almıştır. Bu grup altında belediye tarafından kullanılan duyuru, broşür, kitapçık gibi tarımsal yayım materyallerinin görsel olarak ilgi çekici olması ve hizmet götüren personelin görünümüne ilişkin ifadeler yer almaktadır. Bu durum olumlu olmakla birlikte yayım faaliyetlerinde önemli bir yeri olan iletişime ilişkin ifadelerin yer aldığı “empati” alt boyutu en düşük ortalamayı almıştır. Bunu tarımsal hizmetleri veren personelin kişisel özellikleri yanında, tarıma ve kırsal

kalkınmaya yönelik hizmetlerin üreticilere ulaştırılmasında yöntemsel bir sorun olarak görmenin daha doğru bir yaklaşım olacağı söylenebilir. Bu anlamda son yıllarda kırsal kalkınma paradigmasında yaşanan değişime bağlı olarak daha fazla gündeme gelmeye başlayan katılımcı yöntemlerden yararlanmak orta ve uzun dönemde daha etkili ve olumlu değişimlerin önünü açma potansiyeline sahiptir.

Yerel yönetimlerin kırsal mahallelerde tarım ve kırsal kalkınma için yapacakları faaliyetlerde kısa dönemli politik kazanımlardan çok; ekonomik, sosyal ve ekolojik önceliklere dayalı orta ve uzun vadeli stratejiler çerçevesinde ilgili aktörlerle işbirliği halinde hareket etmesi, yeni bir kır-kent ilişkisine kapı aralayacak, kentte ve kırdan yaşayan insanların refahına çok daha olumlu yansıtacaktır.

## KAYNAKLAR

- Anonim, 2021. İzmir Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığı'nın Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. <http://www.izmir.bel.tr/Dokumanlar/23/3>. Erişim tarihi: Ekim 2021.
- Ayyıldız, M., A. Çiçek, E. Gürel & G. Erdal, 2016. "Büyükşehir yasanının tarımsal alt yapıya olası etkileri, 951-954". XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (25-27 Mayıs 2016, Isparta), Bildirileri, 2256 s.
- Biriciklioğlu, H. & Y. Yalınzoğlu, 2018. 6360 Sayılı Kanun'un etkinlik-verimlilik ile hizmette yerellik ilkeleri açısından değerlendirilmesi: Kocaeli ilçesinde yapılan bir araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16 (32): 255-284.
- Boyacı, M. & Ö. Yıldız, 2014. Tarımsal yayım örgütlerinde kurum kültürü. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 51 (2): 125-132. <https://doi.org/10.20289/euzfd.27768>
- Çiftçi, F. & A. Tomar, 2013. "Büyükşehir Yasasının İzmir kırsalı üzerine olası etkileri, 409-417". TMMOB İzmir 2. Kent Sempozyumu (28-30 Kasım 2013, İzmir), Bildirileri, 905. <http://www.tmmobizmir.org/wp-content/uploads/2014/06/37.pdf>. Erişim tarihi: Kasım 2021.
- Eriş, V., 2018. Büyükşehir Sınırlarında Tüzel Kişiliği Kaldırılan Köylerde Hizmet Kalitesindeki Değişimin Değerlendirilmesi: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Antalya*, 115 s.
- Filiz, Z., V. Yılmaz & C. Yağız, 2010. Belediyelerde hizmet kalitesinin ServQual analizi ile ölçümü: Eskişehir belediyelerinde bir uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (3): 59-76.
- Genç, F. N., 2014. 6360 Sayılı Kanun'un Aydın'a etkileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (5): 1-29. <https://doi.org/10.30803/adusobed.188827>
- Gözler, K., 2013. 6360 Sayılı Kanun hakkında eleştiriler; yirmi dokuz ilde İl Özel İdarelerinin kaldırılması anayasamıza uygun mudur? *Legal Hukuk Dergisi*, 11 (122): 37-82.
- Günel, V. A., S. Atvur, K. & O. Dernek, 2014. 6360 Sayılı Yasanın yerelleşme bağlamında değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19 (3): 55-70.
- İlban, M. O. & L. Biçimveren, 2017. Belediyelerde hizmet kalitesinin değerlendirilmesi: Burhaniye Belediyesi örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26 (2): 75-104.
- İzci, F. & M. Turan, 2013. Türkiye'de büyükşehir belediye sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile büyükşehir belediye sisteminde meydana gelen değişimler: Van örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (1): 117-152.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi (İBB), 2019. Tarımsal Hizmetler Daire Başkanlığı kayıtları.
- Kalkan, Y., 2018. 6360 Sayılı Kanunun Kırsal Gelişime Etkisinin İncelenmesi; Van Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa*, 2018.
- Kalpaklıoğlu, G., 2017. 6360 Sayılı Büyükşehir Yasasının Kırsal Kesime Etkilerinin Değerlendirilmesi (Ordu Büyükşehir Belediyesi Örneği). *Gazosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Tokat*, 56 s.
- Kara, M., 2016. Türkiye'de Merkezleşme-yerelleşme tartışmaları ve hizmet sunumunda ölçek sorunu. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (27): 249-276.
- Kınıklı, F., 2017. Tarımsal Kooperatiflerde Ortakların Hizmet Kalitesi Algısı: İzmir İli Sütçülük Kooperatifleri Örneği. *Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, İzmir*, 92s.
- Newbold, P., 2008. *İşletme ve İktisat İçin İstatistik. Literatür Yayıncılık, İstanbul. Çev. Şenesen, Ü. 981 s.*

- Özalp, B., 2017. Antalya İlinde Kırsal Alanda Yaşayanların Büyükşehir Yasası ile Getirilen Yeni Düzenlemelere İlişkin Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 71 s.
- Özden, F. & F. A. Olgun, 2017. Kırsal kalkınmada yerel yönetimler ile üretici örgütlerinin işbirliği olanakları üzerine bir inceleme: İzmir ili örneği. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, Özel Sayı 52: 257-283.
- Resmî Gazete, 2012. On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Kanun no: 6360, sayı: 28489.
- Sipahi, B., S. E. Yurtkoru & M. Çinko, 2008. Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi. Beta Yayınları, İstanbul. 215 s.
- Susta, G.O. & B. Gülçubuk, 2016. "Kırsalın dönüşümünde fırsat ve tehditleriyle yeni büyükşehir yasası analizi, 1059-1068". XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi (25-27 Mayıs 2016, Isparta), Bildirileri, 2256 s.
- Susta, G.O., 2018. 6360 Sayılı Yasa ile Oluşan Yeni Büyükşehir Yasası'nın Kırsal Alanda Hizmet Etkililiği Açısından İncelenmesi: İzmir İli Kiraz İlçesi Araştırması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 178 s.
- Şimşek, Y. B., 2019. Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinde Algılanan Kalite ve Üretici Memnuniyeti. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 51 s.
- Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB), 2019. Tarım ve Orman Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü Kayıtları.
- Tekeli, İ., 2018. İzmir Belediyeciliğinde 2004-2018 Dönemi'nin Öyküsü. İzmir Büyükşehir Belediyesi, 143 s.
- Türkiye Belediyeler Birliği, 2016. Belediyelerin kırsal kalkınma stratejileri. Türkiye Belediyeler Birliği Dergisi, 821-822.